

URZAVNO TOZILSTVO

Číslo 15. IX. 1930

Poptečina v gotovini plačana.

— kralj. —

ŠTEVILKA 9

LETNIK XXXI

NARODNI

GOSPODAR

GLASILO ZADRUŽNE ZVEZE V LJUBLJANI

V LJUBLJANI, DNE 15. SEPTEMBRA 1930

VSEBINA: *Fr. Jaklič:* Prispevki k zgodovini našega zadrugištva. — Izkustva pri zadrugi prodaji kmetijskih produktov. — *Dr. Vlado Valenčič:* O zadolžnicah. — *D. P.:* Proučevanje konjunktura in kmetijstvo. — Iz bolgarskega zadrugištva. — Gospodarski pregled. — Zadrugištvo v državi. — Zadrugištvo v inozemstvu. — Iz gospodarstva. ....

Priloga „Narodnega Gospodarja“ št. 9, I. 1930.

Za vsa objavljena vabila, pri katerih ni izrecno drugače določeno, velja določba: Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in pri istem dnevnem redu drugi občni zbor, ki veljavno sklepa ne glede na število navzočih članov.

Občni zbor Hranilnice in posojilnice v Dobovi, r. z. z n. z., se vrši v nedeljo dne 5. oktobra 1930 ob 3. uri popoldne v posojilničnem prostoru pri Jožefu Megovc v Dobovi. Dnevni red: 1. poročilo načelstva. 2. poročilo nadzorstva. 3. odobritev računskega zaključka za leto 1929. 4. čitanje revizijskega poročila. 5. slučajnosti.

Občni zbor Mlekarske zadruge v Dobovi, r. z. z o. z., se vrši v nedeljo dne 12. oktobra 1930 ob 3. uri popoldne v posojilničnem prostoru pri Jožefu Megovc v Dobovi. Dnevni red: 1. poročilo načelstva. 2. poročilo nadzorstva. 3. odobritev računskega zaključka za leto 1929. 4. slučajnosti.

Redni občni zbor Mlekarske zadruge v Dobrničju, r. z. z o. z., se bode vršil, dne 21. sept. 1930 ob 8. uri dop. v posojilniških prostorih. Dnevni red: 1. poročilo načelstva in nadzorstva. 2. volitev nadzorstva. 3. odobritev rač. zaključka za leto 1929. 4. čitanje revizijskega poročila. 5. slučajnosti.

Občni zbor Bikorejske zadruge v Dragotincah, r. z. z o. z., se bo vršil dne 28. septembra 1930 ob pol 3. uri popoldne v prostorih zadrugišnega načelnika Leona Vrzel. Dnevni red: 1. čitanje zapisnika zadnjega obč. zbora. 2. poročilo načelstva. 3. odobritev računskega zaključka za l. 1929. 4. slučajnosti.

Občni zbor Hranilnice in posojilnice v Galiciji, r. z. z n. z., se bo vršil v nedeljo dne 28. septembra 1930 ob 7. uri zjutraj v šoli. Dnevni red: 1. poročilo načelstva. 2. poročilo nadzorstva. 3. čitanje revizijskega poročila. 4. odobritev računskega zaključka za l. 1928 in 1929. 5. volitev načelstva. 6. volitev

nadzorstva. 7. sprememba pravil. 8. slučajnosti (predavanje).

Občni zbor Stavbene zadruge Goričane v Preski, r. z. z o. z., se bo vršil dne 28. septembra 1930 ob 15. uri v društvenem domu v Preski. Dnevni red: 1. poročilo načelstva in nadzorstva. 2. potrjenje rač. zaključka za l. 1929. 3. volitev namesto izstopivšega člana načelstva. 4. sprejem poslovnika. 5. revizijsko poročilo. 6. slučajnosti.

Občni zbor Posojilnice v Gornji Radgoni, r. z. z n. z., se bo vršil v sredo dne 24. septembra 1930 ob 17. uri v zadrugišni pisarni. Dnevni red: 1. čitanje zapisnika zadnjega občnega zbora. 2. poročilo načelstva in nadzorstva. 3. čitanje revizijskega poročila iz l. 1928 in 1930. 4. potrjenje računskega zaključka za l. 1928 in 1929. 5. volitev načelstva in nadzorstva. 6. slučajnosti.

Občni zbor Gospodarske zadruge v Gornji Radgoni, r. z. z o. z., se bo vršil v sredo dne 24. septembra 1930 ob 17. uri v dvorani Posojilnice. Dnevni red: 1. čitanje zapisnika zadnjega obč. zbora. 2. poročilo načelstva in nadzorstva. 3. potrjenje računskega zaključka za l. 1928 in 1929. 4. sklepanje o likvidaciji zadruge. 5. volitev likvidatorjev. 6. slučajnosti.

Izredni občni zbor Kmetijskega društva v Podkorenu, r. z. z o. z., se bo vršil dne 28. sept. 1930 ob 2. uri popoldne v zadrugišni hiši. Dnevni red: 1. čitanje zapisnika zadnjega občnega zbora. 2. čitanje revizijskega poročila. 3. sprememba pravil. 4. sklepanje o povrnitvi že nastalih stroškov pri dobaviteljih. 5. volitev načelnika. 6. slučajnosti.

Redni občni zbor Posojilnice za župnije Zdole, Sromlje in Artiče ter krajno občino Križe, vp. z. z n. p., se bo vršil v nedeljo dne 28. septembra ob 4. uri popoldne v hiši Ivana Černoga. Dnevni red: 1. čitanje zapisnika zadnjega obč. zbora. 2. poročilo načelstva in nadzorstva. 3. potrjenje rač. zaključka za l. 1929. 4. slučajnosti.

NARODNI GOSPODAR

GLASILO „ZADRUŽNE ZVEZE“ V LJUBLJANI.

Člani „Zadruž. zveze“ dobivajo list brezplačno. Cena listu za nečlane po 25.— Din na leto, za pol leta 12.50 Din.

==== Cena inseratov po dogovoru. — Izhaja 15. dne vsakega meseca. — Rokopisi se ne vračajo. ====

Fr. Jaklič:

Prispevki k zgodovini našega združništva.

„Sam Bog se nas je usmili, da nas je rešil iz rok oderuhov!“

V Trnovem na Notranjskem je bil tedaj za kaplana Alojzij Rudolf, doma iz Črnega vrha nad Idrijo, mlad in nagel gospod. Ta je gledal notranjsko oderuštvo neposredno in je prišel v stik z oderuhi samimi, kakor tudi z njihovimi žrtvami. O, to je bilo vse gorše, kakor je bral v znanih bukvicah in tudi bolj rafinirano in komplicirano. Žrtve, ki so se bile ujele v oderuško mrežo, se niso mogle več izmotati iz nje. Morale so dati premoženje, kolikor so ga mogle, zgubile so pa tudi svobodo političnega prepričanja. „Kompare“ je ukazoval, komu mora dati glas ob volitvah. Takrat še ni bilo volitev z glasovnicami ali kroglicami. Vsak je moral z besedo na dan vpričo komisije, v kateri so bili navadno magnatje, in glasno povedati, koga hočejo imeti v občinskem odboru, v deželnem ali pa državnem zboru.

Kdo bi imel dovolj poguma, da bi volil drugače, kakor hoče kompare, a vsi močno kompareti so bili vsi istega duha in istih misli tedaj, ko je bilo treba izbrati gospodarje v občini ali deželi.

Rudolf je kmalu spoznal, da je zaman ves njegov trud, da možje, ki so gospodarsko odvisni od oderuhov, morajo trobiti z njimi v isti rog, ako hočejo gospodarsko še

nekaj časa živeti. Pogina se pa boji vsak.

Ko je zadonel po deželi glas: „Vsaka fara imej svojo rajfajznovko“, tedaj je Rudolf spoznal, da bi rajfajznovka v Trnovem koristila revežem, ki ječe v oderuških sponah. Brž je stopil v stik s propagatorji rajfajznovk dr. Krekom in dr. Šušteršičem, ki je tedaj že dajal navodila za ustanavljanje posojilnic in jim pripravljaval pravila.

Meseca oktobra je že šlo po Notranjskem: „Kaplan Rudolf v Trnovem ima posojilnico.“ Kajpada je hrumelo najbolj v Trnovem. Posojilnica je obetala obrestovati hranilne vloge po 4⁰/₀, od posojil bo pa jemala 4¹/₂⁰/₀ obresti.

Kako bodo potem še živeli oderuhi?

Tolažili so se, da kaplan ne bo dobil denarja, zakaj v Trnovem so ga imeli samo tisti, ki so ga znali sami dobro naložiti. In vsled tega dejstva so se Rudolfovi nasprotniki le rogali.

Rudolf pa ni bil človek, ki bi se bil ustrašil vsake ovire. Njegovi trnovski somišljeniki res niso imeli rejenih mošnjčkov, a kar so imeli, so pač dali. To je bilo kajpada komaj dovolj za najnujnejše slučaje. K sreči je bil Rudolf iz trdne hiše. K očetu in svojim sorodnikom v Črnem vrhu se je zatekal za pomoč. Kranjska hranilnica mu je dala nekaj podpore — 100 ali 200 gold.

— za pokritje ustanovnih stroškov in par tisočev brezobrestnega posojila. Nekaj manjših hranilnih vlog so vložili ljubljanski somišljeniki. Neskončno srečen je pa bil Rudolf, ko mu je duhovniško podporno društvo v Ljubljani vložilo v trnovsko hranilnico in posojilnico 15.000 gold.

„Sedaj smo pa že na konju! Za pol leta imamo dovolj!“ je pravil Rudolf zadovoljen, ko je imel denar v blagajni.

Siromašni trnovski kmetje, ki so okušali moč oderuhov, kajpada niso imeli posebnega zaupanja v napore kaplanove, zakaj zdelo se jim je nemogoče, da bi mogel kdo uspešno kljubovati bogatim oderuhom. Kakor lepa pesem, se jim je zdelo napovedovanje kaplanovo, da bodo dobili denar po $4\frac{1}{2}\%$ na posodo in da niti intabulacije ne bo treba.

Z nekim nezaupanjem so se oglašali revni kmetje v posojilnici in tam kakor pri izpovedi razgrinjali svoje težave.

Tedaj je Rudolf šele videl, kako cvete v Trnovem oderuška obrt.

Kmetič si je bil izposodil 80 goldinarjev. Od tega je plačeval 12% obresti. Ako ni mogel plačati o pravem času obresti, je prišel upnik kar po kravo v hlev (dva slučaja).

Za 60 gold. posojila je plačeval kmetič mesečno 5 gold. obresti t. j. letno 100% obresti.

Za 30 gold. posojila je dal kmetič v petih letih za obresti: 117 centov sena, 30 košev listja, dva voza drv, 10 mernikov hrušk, 11 sadnih drevesc in 20 gold.

10 do 18% ne obresti so bile v navadi in vse to je bilo z izposojeno glavnico vred vknjiženo na dolžnikovem posestvu. Dasi so bili oderuhi za svoj denar dovolj zavarovani, jim to še ni zadostovalo, temveč so jemali od svojih dolžnikov še razne dobrote. Kompare je moral dobiti najboljše koline.

In kadar je bil žejen, se je dal napajati na dolžnikove stroške.

Nekoč je prišel nekdo po posojilo. Rudolf je videl, da je dolg, katerega je nameraval plačati, vknjižen samo s 5% -nimi obrestmi, pa je rekel: „To je vendar slučaj poštenosti. Samo 5% -ne obresti plačujete.“

„Ko bi bilo samo to! Vejo gospod, poleg tega, kar je zapisano, plačujem pa še 6% -ne obresti in pa vsako leto moram dati lepo senožet pokositi.“

Tako je povedal možakar in Rudolf je sprevidel, da si oderuh nadene včasih dostojno krinko.

Kajpada oderuhi niso mirno gledali, kako jim kaplan kazi obrt. Začela se je borba, da je odmevalo po vsej deželi, zakaj tudi oderuhom so bili odprti časnikiški predali, v katere so polagali bombe, ki naj bi bile uničile Rudolfovo ustanovo, ali jo vsaj osmradile, da bi noben pošten človek ne mogel shajati poleg Rudolfa.

Toda, ker se je Rudolf s posojilnico boril za boljše blagostanje kmetov, za njihovo gospodarsko in politično osvobojenje, je postajal krog, ki se je zbiral v posojilnici, čimdalje večji in močnejši, da ga vsi napori nasprotnikov niso mogli razbiti.

Vendar sami bi bili težko vzdržali in zmagali.

Nekaj mesecev kasneje je bil ustanovil dr. Šušteršič v Ljubljani Ljudsko posojilnico, ki je trnovski hranilnici in posojilnici pomagala z večjimi vlogami, da je mogla ustreči vsem, ki so se hoteli otrestiti oderuhov.

Ogromno je bilo delo Rudolfovo in narporno. Dasi je bil kasneje popustil v idealizmu in so se mu nekatere, sicer dobro mišljene ustanove ponesrečile, je vendar le resnica: „Rajfajznovka v Trnovem je rešila marsikaterega kmeta gospodarskega propada. Zadržnikom je prihranila mnogo denarja ter jim dala zopet veselje do gospodarstva, zakaj

poslej so vedeli, da delajo zase ne pa za nikdar site oderuhe. Vrh tega je zgled v Trnovem zdramil tudi Pivko in druge notranjske kraje, da so šli isto pot kot Trnovčani.

„Sam Bog se nas je usmilil, da nas je rešil iz rok oderuhov!“

Ta vzklik je prihajal premnogim prav iz srca in kadar bo trnovska hranilnica in posojilnica obhajala spominske dneve, tedaj se bodo pač s hvaležnostjo spominjali njenega ustanovitelja - kaplana Alojzija Rudolfa.

Izkustva pri zadružni prodaji kmetijskih produktov.

(Po članku ravnatelja Berga v „Deutsches landw. Genossenschaftsblatt.“)

Že nekaj let stoji vprašanje vnovčevanja kmetijskih produktov v ospredju našega zanimanja in imamo že celo vrsto predlogov za izboljšanje razmer na tem polju. Pri tem pa je bilo dostikrat prezrto, da ima zadružno vnovčevanje kmetijskih pridelkov že izkustva, ki segajo deloma v prejšnje stoletje, kajti takrat so bile ustanovljene prve organizacije te vrste in sicer za vnovčevanje mleka, mlečnih izdelkov, jajc in živine. Tudi že prve vinarske zadruga in zadruga za vnovčevanje žita so nastale že pred tem stoletjem. Namen teh zadrug je bila časovna in krajevna ureditev ponudbe z otvoritvijo novih trgov ali z vskladiščenjem in predelavo dotičnih izdelkov.

Tekom tega delovanja so zadružne vnovčevalnice potom izkustev prišle do gotovih naukov in načel, čijih izvajanje je predpogoj uspehov njihovega dela. V prvi vrsti so te prve zadruga za vnovčevanje vpeljale za člane dolžnost dobave, ki je bila navadno vpeljana s pravili. Za slučaj nespolnjenja so bile določene občutne kazni. Zadruga, ki dolžnosti dobave niso vpeljale, so po kratkem času brez izjeme propadle. Z ozirom na to lahko rečemo, da moramo vse načrte in predloge za ustanavljanje kmetijskih organizacij za vnovčevanje produktov smatrati že od začetka kot brezuspešne, če nimajo njih člani dolžnosti, da svoje pridelke dobavljajo samo

zadruzi. Kot nadaljni predpogoj uspehov pri zadružnem vnovčevanju je treba omeniti: prilagoditev zadruga na obseg poslovanja, ki se ga sme pričakovati brez pretiranega optimizma, potem potrebna obratna sredstva, previdno in spretno trgovsko vodstvo in končno, kolikor je pač to umestno vsled gospodarskih razmer, centralna združitev prodaje. Kot podlaga vnovčevalne organizacije morajo ostati krajevne zadruga, ki jih je treba v eni ali drugi smeri še naprej izgraditi.

Koliko organizacijskega in vzgojnega dela bo še treba, vidimo iz tega, da je kljub velikemu obsegu zadružništva njegov pomen na polju vnovčevanja še zelo neznan. Tistemu, ki zadružništva ne pozna od blizu se zdi to čudno. Radi tega je bila hitro izrečena sodba, da je zadružništvo pri vnovčevanju odpovedalo. Kdor pa pozna zgodovinski razvoj kmetijskega zadružništva v Nemčiji in ga primerja z razvojem v drugih deželah, bo pravičnejše sodil. Raiffeizen in Haas sta smatrala samopomoč najbolj potrebno pri kreditu in nakupu; zato sta usmerila svoje delo proti blagovnemu in denarnemu oderuštvi. Šele v zadnjih desetletjih je zadružno vnovčevanje vsled raznih prodajnih kriz zadobilo na pomenu. Če ne vpoštevamo mlekarskih in vinarskih zadrug ter vnovčevalnic za živino, ki se razvijajo in napredujejo, moramo priznati, da je bilo zadružno delo na drugih poljih spremljano od uspehov in neuspehov ter je ostalo čisto

lokalnega značaja. Danska, Holandska in Amerika so šle drugo pot, začele so z racionalnim vnovčevanjem produktov potom pozadruženja posameznih kmetijskih obratov. Ne dvomimo o tem, da bomo pri vnovčevanju šele takrat imeli zadostni vpliv, ko bomo sami dobavljali vsaj 40 do 50% vse množine blaga, ki pride na trg. Do tega pa je pot še dolga. Zato moramo svariti pred prevelikim optimizmom, ki se tu in tam pojavlja, kakor da bi se dal problem vnovčevanja rešiti samo z eno samo potezo.

O problemu ureditve vnovčevanja se je mnogo pisalo in govorilo. Veliko dobrih misli je bilo povedanih, veliko pa se je govorilo in pisalo, kar v praksi ni izvedljivo, nemalokrat pogrešamo razumevanja za to, kar je poslovno mogoče in potrebno.

Najprej moramo ugotoviti, da pomeni pridelovanje kvalitetnega blaga v skrbni izbiri in enotnem pakiranju dostikrat že rešitev vprašanja prodaje, kajti pridelovanje kvalitetnega blaga zasigura konsumentu dobro in vredno blago, ki ga brez skrbi kupuje, ustvarja tudi novo potrošnjo, dviga produkcijo, daje producentu boljše cene, dviga rentabiliteto in omogoča uspešno konkurenco z inozemstvom in odpira celo tuje trge. Standardizacija pridelkov je vsled tega važen del vprašanja združnega vnovčevanja. V inozemstvu je delo za standardizacijo napredovalo vzporedno z združno vnovčevalno organizacijo. Če se trgovina v inozemstvu poslužuje načel standardizacije, dela to vsled tega, ker je bila k temu prisiljena vsled konkurence zadrug. Isti razvoj se je pričel tudi pri nas (jajca in pa mlečni izdelki).

Za združno vnovčevalno organizacijo pa naj bo na kateremkoli polju in s katerimkoli produkti je vprašanje standardizacije življensko vprašanje. Po pravici pravijo v Ameriki: „Najbolj sigurna pot, da se zadruga upropasti, je prodaja ne-

sortiranega blaga.“ Zadruga morajo standardizirati prvič nasproti svojim članom, da omogočijo plačevanje pravične cene, drugič pa proti konsumentom, da z blagom lahko konkurirajo na trgu.

Standardizacija nasproti članom se nam zdi po sedanjih izkustvih ena izmed najtežjih nalog. Tu gre za vprašanje izobrazbe. Ta naloga pa zahteva natančno poznavanje produkcijskih pogojev in pa gospodarskih razmer posameznih obratov, ki so združeni v zadrugi. Po naših izkustvih naj bi na težavnem polju vnovčevanja sadja in zelenjave imela vsaka zadruga posebnega trgovskega in posebnega tehničnega vodjo. Naloga tehničnega vodje bi obstojala v tem, da posamezne člane tako vzgoji, da bo blago, ki ga dobavljajo, odgovarjalo zahtevam standarda. Ker pa takih ljudi nimamo in če bi jih imeli, jih ne bi mogli plačati, ne ostane zaenkrat nič drugega, kakor da se dela s sodelovanjem kmetijskih šol in strokovnih uradnikov kmetijskih zbornic in samouprav. Pri vseh večjih vnovčevalnih zadrugah v inozemstvu, tako pri danskih vnovčevalnicah za živino in pri holandskih zadrugah za vnovčevanje zelenjave dobimo posebnega trgovskega in posebnega tehničnega vodjo. Za zadrugo mora biti načelo, da je ona pri vnovčevanju odgovorni in odločilni svetovalec svojih članov. Temu načelu morajo inozemske zadruga zahvaliti svoj napredek. Denar, ki ga daje država za kmetijstvo, bi bil za izvršitev teh nalog bolje naložen, kakor pa, če se gradijo drage naprave.

Odločilno za združno vnovčevanje in za standardizacijo je, da se jim prilagodijo kmetijski obrati. Potem je nujno potrebno, da se uvede dolžnost dobave in da se, v kolikor se gre za poljske pridelke, pridelovanje pogodbeno uredi. Ker je treba v tem oziru še veliko storiti, se ne smemo čuditi, da pridemo zelo počasi naprej. Pobuda za standardiza-

cijo lahko pride od zgoraj. Izvesti pa jo je mogoče le od spodaj in po posameznih pokrajinah. Amerika ima tudi več stopenj standarda, ki postane potem, če ga prevzame več producentov, fakultativen. Če se fakultativni standard obnese, ga napravijo za obligatoričnega, ki postane potem državni in uživa pri izvozu zaščito. Vedno pa določa standard poslovna praksa in pa konsument. S tem pa ni rečeno, da more tudi producent s standardom vplivati na konsumenta. Poenotenje standarda bi bilo pri nas (n. pr. surovo maslo) še zelo potrebno.

Blago istega standarda ne sme priti na trg od vsake krajevne zadruga posebej. Potrebo krajevnih trgov naj seveda krijejo posamezne zadruga. Vsako pošiljanje na daljavo pa mora biti naloga ene ali pa več sporazumno delujočih central. Glavne bodoče naloge za ureditev prodaje in dosego primernih cen so odstranitev vsake konkurence ne samo organiziranih, ampak tudi neorganiziranih kmetovalcev.

Za uspešno delo je potrebno pri moderni zadružni prodajni organizaciji tudi natančno raziskovanje in opazovanje tržnih razmer in razvoja ponudbe in povpraševanja v posameznih krajih. Brezmiselno povišanje produkcije v svrhu izrabe začasnih konjunktur pelje vedno do katastrof v cenah. Seveda samo raziskovanje tržnih razmer ne zasigura še rentabilnih cen. Potrebno je sodelovanje celokupnega kmetijstva, ki mora začeti trgovsko misliti in prilagoditi produkcijo potrebam potrošnje. Izboljšati je treba tudi našo kmetijsko statistiko, pred vsem statistiko obdelane zemlje in žetve, mlekarsko statistiko, štetja živine itd.

Organizatorični predpogoj zadružnih vnovčevalnic je onemogočitev vsakega cepjenja pri prodaji in nakupu. Dokler bo v istem kraju več zadrug, ki se bodo bavile z vnovčevanjem iste vrste produktov, ne

bomo prišli do zadovoljivih rezultatov. Načelo koncentracije je bilo najbolj dosledno izvedeno sedaj pri zadružnem vnovčevanju jajc. Čeprav je še nekaj, zlasti starejših zadrug, izven enotne organizacije, smemo vendar pričakovati, da bomo v doglednem času prišli do popolnoma enotne fronte.

Razvoj zadružnega vnovčevanja jajc pa kaže tudi, da se prodajna organizacija ne da izvesti po zemljepisni karti. Ne sme se n. pr. za vsak politični okraj ustanoviti eno zadrugo, ampak odločilne morajo biti gospodarske potrebe in pa poslovne možnosti.

Problem prodaje je za jajca in živino sorazmeroma enostaven. Drugače pa je n. pr. pri vnovčevanju sadja in zelenjave, kjer nastanejo velike težave radi različnosti posameznih produktov ter radi lahke pokvarljivosti.

Izredno važno polje zadružnega vnovčevanja je vnovčevanje mleka in mlečnih izdelkov. Tudi tu je standardizacija v zvezi z izboljšanjem kakovosti napravila lep napredek. Opozarjam na vpeljavo surovega masla z zaščitno znamko, ki je kmalu doseglo tiste cene kot inozemsko surovo maslo, v nekaterih krajih se celo nemško surovo maslo boljše plačuje kot inozemsko. Ta uspeh je bil dosežen z uvedbo mlečne kontrole, ki mora začeti že v hlevu z razumnim krmljenjem in po potrebi tudi z zadružno nabavo plemenske in mlečne živine, s čimer se ustvarjajo prvi predpogoji za dosego kvalitetnega blaga. Obenem z izboljšanjem kvalitete in s standardizacijo je treba izvesti tudi vnovčevanje, kajti kmetovalec bo le tedaj stremel za izboljšanjem, če bo od zadružnega vnovčevanja imel tudi gospodarske koristi. Izkustva z vnovčevanjem svežega mleka so zelo različna in so odvisna od tega, če se je kmetovalcem posrečilo dobiti vpliv na določanje cen ali če so, kar se mnogokrat zgodi, v popolni odvisnosti od trgovine.

Z mlekarskimi zadrugami se je posrečilo omejiti prekupčevalstvo, ki še vedno prizadeva kmetijstvu veliko škodo s svojo konkurenco. Potrebne so tudi mlekarne, ki v časih preobilice mleka izdelujejo mlečne izdelke, da ne pridejo na trg prevelike množine svežega mleka. V splošnem je boljše, da se take mlekarne nahajajo na deželi, kjer imamo običajno nižje obratne stroške in se da posneto mleko boljše izrabiti kot v mestih. Vendar se splošno veljavna načela za vnovčevalno organizacijo ne dajo postaviti, kajti produkcijske in prodajne razmere so v posameznih krajih preveč različne. Isto velja tudi za vso drugo združno organizacijo.

Dočim pa je mogoče vsled lahke pokvarljivosti sadje in zelenjavo zbirati le v omejenih produkcijskih okoliših, da se potem prodaja naravnost konzumentom, ni za centralizacijo pri krompirju in žitu nobenih mej. Zato je ta panoga združnega vnovčevanja bila izvršena že potom centralnih nakupnih in prodajnih zadrug, ki obstojajo deloma že iz l. 1890. Za vnovčevanje krompirja velja posebno, kar smo rekli glede standardizacije kot najvažnejšega predpogoja za pospeševanje vnovčevanja. Tukaj morajo biti krajevne zadruge podlaga organizacije. Te morajo v posameznih občinah izvesti sortiranje, da se preprečijo pomanjkljivosti blaga. V tem oziru pomenja vpeljava krompirja s posebnimi zaščitnimi znamkami velik napredek, čeprav si ne smemo zakrivati pri tem težav, ki so vsled mnogih vrst krompirja.

Za vnovčevanje in standardizacijo žita velja v glavnem isto, kar za krompir. Ustanavljanje čistilnih postaj, ki so zgrajene po

večini na združni podlagi, je veliko pripomoglo k temu, da prihaja na trg enotno, dobro sortirano blago, za katero se doseže tudi boljša cena. Tudi tu bo treba vpeljati enotne vrste za krušno žito in z združeno ponudbo doseči od kupcev, predvsem od velikih mlinov, boljše pogoje. V tej smeri je dosegla že lepe uspehe Žitna industrijska in komisijska družba v Berlinu, čije večino delnic imata Rentna banka in Pruska centralna združna blagajna. Ta družba skrbi za financiranje žetve, preskrbuje z žitom mline, ki so v njenem koncernu in urejuje izvoz. Nemška žitna trgovska družba pa skuša urediti predvsem vnovčevanje rži. Obe družbi, ki sta največji trgovini z žitom v Nemčiji, delujeta sedaj sporazumno tako, da smemo od združnega vnovčevanja v bodočnosti mnogo pričakovati. Manjka pa tej organizaciji še trdno organizirana podlaga kot obstoja za druge produkte, n. pr. mleko, jajca, sadje in zelenjavo. V nekaterih deželah že skušajo vpeljati tako organizacijo z uvedbo dolžnosti dobave.

K koncu je treba omeniti, da imajo vsa ta prizadevanja za pospeševanje vnovčevanja za predpogoj zadostno državno pomoč v obliki trgovske in carinske politike, ki zasužura nemškimi produktom konkurenčno močnost v primeri z inozemskimi. Seveda morajo zadruge storiti vse potrebno glede produkcije, kakor tudi glede prodaje, kolikor je pač v njihovi moči. Organizacija mora biti izvedena po zdravih trgovskih načelih in trgovec mora imeti zadnjo besedo glede usmeritve produkcije, dočim naj tehnik poišče le najbolj racionelno njeno obliko.

Dr. Vlado Valenčič:

O zadolžnicah.

Naše posojilnice dajejo posojila največ na navadne zadolžnice, le nekatere večje zahtevajo za kritje danih posojil menice ali pa dovoljujejo kredite v tekočem računu, za katere se sestavijo posebne pogodbe. Zadolžnica je listina, ki dokazuje, da je posojilo dolžniku res izplačano. Zato je za redno poslovanje vsake kreditne zadruga potrebno, da se zadolžnice nahajajo v redu. Žalibog pa je še vedno nekaj zadrug, pri katerih se ob revizijah najde ravno pri zadolžnicah največ nedostatkov. Nepravilno izstavljene in izpolnjene zadolžnice so dostikrat vzrok, da zadruga trpi gmotno škodo, t. j. zlasti če je potrebno posojilo sodno izterjati in zadruga ne more s pravilnimi listinami dokazati obstoj posojila ali poročstva i. t. d.

S tem člankom imam namen opozoriti funkcionarje naših kreditnih zadrug na najbolj pogoste napake, ki se pri zadolžnicah pojavljajo.

Ker imajo posojilnice za zadolžnice enotne tiskovine kakor jih je založila Zveza in posojilnici ne bi bilo treba drugega kot da jih izpolni, bi bilo pričakovati, da se pri tem ne bodo zgodile nobene napake. Vendar temu ni tako. Zdi se, kakor da bi marsikatera posojilnica smatrala zadolžnice kot nepotrebno stvar, ali pa da je podpis dolžnika na zadolžnici edino, kar je potrebno. Treba pa je, da posojilnice vejo, da predpisuje obliko zadolžnice obči državljanski zakonik, čigar določbe je treba vpoštevati.

§ 1001 v občem državljanskem zakoniku določa glede oblike zadolžnice: „Da tvori zadolžnica popolni dokaz o posojilni pogodbi, morajo biti v njej določeni pošteno in jasno resnični posojilodajalec ali upnik,

kakor tudi resnični posojilojemalec ali dolžnik, predmet in znesek posojila; in če je bilo dano v denarju, vrsta tega, kakor tudi vsi pogoji, ki se nanašajo tako na plačilo glavnega dolga kakor tudi na obresti, ki jih je treba plačevati.“

V interesu posojilnice je, da je zadolžnica izpolnjena pravilno brez vsakih črtanj in radiranj, raznih dodatkov ter naknadnih vpisov. Kajti, če so prvotni vpisi na zadolžnici spremenjeni, more zadolžnica pred sodiščem izgubiti vsako dokazilno moč. V takem slučaju bi imela zadruga, če hoče posojilo iztožiti, velike neprijetnosti, ker bi morala obstoj terjatve dokazovati na drug način, n. pr. s pričami ali s svojimi poslovnimi knjigami i. t. d.

Dobil sem pri posojilnicah večkrat slučaje, da je bil znesek posojila na zadolžnici popravljen. Jasno je, da bo, če postane med posojilnico in dolžnikom višina zneska sporna, taka zadolžnica slabo dokazilno sredstvo. Zato je treba v slučaju, da je bil pomotoma vpisan napačni znesek ali pa napravljena kaka druga bistvena napaka, sestaviti novo zadolžnico. Saj so tiskovine za zadolžnice itak poceni in varčevanje tu ne bi bilo na mestu, ker bi se moglo zgoditi, da bi morala posojilnica pozneje drago plačati tako varčevanje.

Včasih se tudi zgodi, da se dolžniku, ki ima že eno posojilo, izplača novo posojilo. Namesto pa, da bi se o novem posojilu izstavila nova listina kot je edino pravilno, se enostavno pripiše znesek novega posojila k staremu. Kot razlog za to ravnanje se navaja, da je nerodno klicati zopet poroke k podpisovanju zadolžnice, da je pisanje nove zadolžnice preveč zamudno, da so vendar dolžnik in poroki poštene, ter da ni od njih pričakovati, da bi kaj ugovarjali i. t. d. Noben izmed takih ugovorov, pa ne more in ne sme držati. Redno poslovanje

zahteva, da so zadolžnice pravilno sestavljene, da morejo služiti kot dokazilne listine v slučaju kakih sporov. Če pa imajo zadolžnice napake kakor sem že zgoraj omenil, so pa dostikrat brez vsakega pomena in je za zadrugo vseeno, če jih ima ali ne.

Opozarjam tudi na potrebo, da se zadolžnice izpolnijo v vseh točkah, tako da se navede v njej rok vračila za posojilo, imena in bivališče porokov, pristojnost sodišča, če naj bo pristojno drugo sodišče kot pa sodišče, pod katerega spada dolžnik itd. Paziti je pa posebno na to, da se na zadolžnico napiše tudi datum.

Zadolžnico morajo dolžnik in poroki lastnoročno podpisati, oziroma če je eden ali drugi nepismen, naj se podkriža, poleg križa pa naj kdo podpiše njegovo ime, dve osebi pa naj se podpišeta kot priči. Ravno pri podpisih nepismenih na zadolžnicah se mnogokrat dogaja, da niso v redu, zato smatram za potrebno, da na to prav posebno opozarjam.

Z vsakim novim posojilom, ki ga posojilnica dolžniku izplača, nastane med njo in dolžnikom nova posojilna pogodba, o kateri je treba izstaviti novo zadolžnico. Pri naših posojilnicah pa sem že večkrat opazil, da dajejo nova posojila na stare zadolžnice, na katero je dolžnik posojilo deloma že vrnil. V takih slučajih nima posojilnica za drugo posojilo nobene listine, ki bi mogla služiti kot dokaz, da je bilo drugo posojilo dolžniku v resnici izplačano. Prav dostikrat se taki slučajji ponavljajo pri posojilih danih na vknjižbo, ker hoče posojilnica obvarovati dolžnika pred stroški za novo vknjižbo. Dolžnik je del prvega posojila vrnil, a potrebuje zopet denar in posojilnica mu na prvo zadolžnico da novo posojilo, češ zadolžnica sé itak glasi na tako vsoto, da je poleg prvega krito tudi drugo posojilo in poleg tega je posojilnica za cel zne-

sek vknjižena. Tako ravnanje se zna nad posojilnico hudo maščevati. Naj navedem primer, ki se je pripetil pred kratkim neki naši posojilnici.

Posojilnica je izplačala posojilo v znesku Din 12.000.— in se je za ta znesek vknjižila na dolžnikovo posestvo. Dolžnik je tekom časa Din 6.000.— vrnil, potem pa je denar zopet potreboval in posojilnica mu je izplačala Din 6.000.— ne da bi zahtevala od dolžnika, da podpiše novo zadolžnico in posojilo zemljeknjižno ali drugače zavarovala. Posojilnica je bila vknjižena na prvem mestu in je bila vedno v prepričanju, da je njena cela terjatev zadostno zavarovana. Pozneje je dolžnik napravil nove dolgove, za katere so se upniki tudi vknjižili na njegovo posestvo. Dolžnikovo gospodarsko stanje se je tekom časa tako poslabšalo, da ni mogel prenašati več bremen vseh dolgov in posestvo je prišlo na dražbo. Pri tej pa je bila posojilnica neprijetno iznenadena. Sodišče ji je prisodilo od vknjižene terjatve Din 6.000.—, izplačilo ostalih Din 6.000.— pa je odbilo, ker jih posojilnica nima terjati iz naslova zadolžnice, na podlagi katere se je vknjižba izvršila, ampak je ta terjatev nastala iz drugega posojila, ki pa ni bilo zavarovano. Zato posojilnica za to drugo terjatev ne uživa nobene prednosti in pride z njo na vrsto še le z ostalimi terjatvami istega reda. Ker pa v našem slučaju ni bilo kritja za to terjatev, je posojilnica prišla ob teh Din 6.000.—.

Mislím, da bo navedeni slučaj vse posojilnice prepričal, da tako ravnanje ni na mestu in da bo posojilnica, ki je do sedaj tako delala, ravnala v bodoče pravilno. Sicer je res, da se taka zadeva tudi lahko v redu in gladko izteče, če pa pride do sporov in pred sodišče, potem pa vidimo, da more nastati za posojilnico velika škoda vsled napravljenih nepravilnosti. Takih slu-

čajev ne smemo pustiti z vida in povdarjam še enkrat, da imajo le pravilno sestavljene listine kak pomen.

Ob tej priliki bi opozoril tiste posojilnice, kjer se slučajni, da dolžnik dolg deloma vrne in potem zopet prosi za novo posojilo, pogosto ponavljajo, da naj vpeljejo za take dolžnike tekoči račun. Za posojila v tekočem računu se sestavijo posebne pogodbe (tiskovine se dobijo pri Zvezi), v katerih je dogovorjeno, da se dolžniku dovoli kredit v tekočem računu do gotovega

najvišjega zneska. V mejah dovoljenega kredita dolžnik lahko prosto dviga in vrača. Na podlagi pogodbe bo mogla zadruga izterjati vsakokratno glavnico z obrestmi in drugimi stroški.

Navedel sem najvažnejše napake, ki se pojavljajo pri zadolžnicah. V interesu posojilnic samih je, da se teh napak izogibajo. Posledice napačnih zadolžnic morejo biti za posojilnico kot smo videli hude, zato je vsaka nerednost, pa naj izvira bodisi iz površnosti ali nevednosti, neodpuščljiva.

D. P.:

Proučevanje konjunktura in kmetijstvo.

Kakor je bilo že večkrat povdarjano (tudi v Nar. gospodarju, gl. št. 7 od letos str. 122 — 123), ne smemo pri iskanju vzrokov kmetijske krize in nje odpomoči iskati samo v tehnični nepopolnosti našega kmetijstva, ampak tudi v nepoznavanju trgovskih prodajnih metod, sploh trgovske strani kmetijskega gospodarstva. Tudi drugod po svetu uvidevajo, da ni vse samo tehnični napredek, ampak tudi trgovska stran, kajti kaj mi pomaga, da imam lep pridelek, ko ga pa ne morem spraviti v denar. Zato se vedno bolj in bolj povdarja pomen proučevanja in privzemanja trgovskih metod za kmetijstvo. Zlasti gre stremljenje za ustvaritvijo močne prodajne organizacije, ki lahko odločilno vpliva na trg. Le taka močna organizacija lahko regulira trg in izločuje škodljive prekupčevalce. Seveda mora biti ta organizacija vodena po trgovskih načelih, ker drugače ne more konkurirati s trgovino.

Proučevanje trga in poznavanje postaja vedno bolj važno za kmetovalca ne samo pri nas, ampak tudi drugod. Na tem polju postaja vedno večjega pomena proučevanje konjunktura. Ker je izraz konjunktura bolj malo znan, hočemo v kratkem podati nekaj

pojasnil. Konjunktura, je po domače povedano, valovanje gospodarskega življenja. Kajti vse gospodarsko življenje se razvija valovito: dobrim časom slede slabi, tem zopet dobri in tako gre ves gospodarski proces dalje. To valovanje pa se vrši tako enakomerno, da je mogoče skoro natančno vedeti, zlasti če so znani pojavi, ki vplivajo na to valovanje, kako se bo razvijalo. S pomočjo statistike, ki pazno registrira vsak dogodek v gospodarskem življenju je mogoče ugotoviti, v kateri dobi valovanja se nahaja gospodarstvo. Vse valovanje se namreč lahko razdeli v 4 dobe: depresija (gospodarska kriza), sledi dvig, ki preide v višek ali v visoko konjunkturo, nato pa mora priti nazadovanje, ki preide v depresijo in tako gre vse gospodarsko življenje zopet dalje po označeni poti. To je takozvana čista črta gospodarskega razvoja, ker so že izločeni vsi drugi momenti kakor n. pr. sezijski vplivi, sekularni vplivi, ki kažejo jasno skozi več let trajajočo razvojno črto zaradi izrednih dogodkov, ki niso izrecno gospodarskega značaja (vojska, odstop ozemlja, nove tehnične iznajdbe itd.).

V tem oziru je napravila narodnogospo-

darska znanost že velike napredke, ker se ji je posrečilo ugotoviti neko zakonitost v razvoju konjunktura. Zlasti pa postajajo izsledki moderne znanosti važni za posamezna polja gospodarskega življenja, ki se tudi razvijajo po gotovih smernicah. V tem oziru zasluži posebno pozornost razprava o razvoju cen prašičev, ki jo je spisal nemški znanstvenik dr. A. Hanau „Die Prognose der Schweinepreise“ in jo je izdal nemški zavod za proučevanje konjunktura v Berlinu. Ta napoved je bila zelo točna, kar se vidi iz poznejših objav. Pisec najprej analizira razvoj cen pred vojno od 1896 do 1913 in pride v svoji razpravi do zaključkov, da vpliva na razvoj predvsem ponudba prašičev. Cene, ki se nepoznavalcu zde, da se razvijajo brez vsake notranje zveze, se razvijajo po vplivu sezije, nadalje pa se opaža periodično ponavljanje konjunktura sprememb v dobi vsakih treh do štirih let. Iz primerjave cen s stanjem živine, nadalje dogonom na važna tržišča in s statistiko zaklane živine je razvidna vzročna zveza med cenami in ponudbo. Na drugi strani je povpraševanje skoro stalno, zato povpraševanje ne more biti odločilnega vpliva na razvoj cen. Iz ponudbe sledi, da so odločilni kmetovalci sami, ker odločujejo pri ponudbi s svojo produkcijo, oz. momenti, ki so jih vodili pri produkciji. Kmetovalci urejajo svojo produkcijo predvsem po vidiku rentabilnosti, kajti po nizkih cenah krmil za prašiče slede sigurno po 18 mesecih visoke ponudbe, seveda po nizkih cenah, če pa so cene krmil visoke, pa sledi po 18 mesecih nizka ponudba in s tem tudi visoke cene. Zato je mogoče, če so znane cene krmil, napovedati razvoj cen za to dobo naprej. Ta doba 18 mesecev je razumljiva, ker raste prašič do dobe, ko je dovolj nakrmljen za klanje 14—15 mesecev. Par mesecev več je pa zato, ker kmetovalci ne

morejo odrediti svojih vidikov po dnevnih cenah, pač pa se morajo ozirati na daljšo dobo. V časih visokih cen je seveda produkcija rentabilna, ko pa pridejo nizke cene, se zopet produkcija ne izplača in tako vidimo nazadovanje produkcije in s tem ponudbe in radi tega cene narastejo. Iz tega jasno sledi, kakor pravi Aereboe, da se mora kmetovalec ravnati po cenah kmetijskih proizvodov pri svoji proizvodnji šele ko vidi, da bodo take cene takrat, ko bo njegov proizvod prišel na trg. Ne smejo ga zapeljati momentane visoke cene, ker se lahko zgodi, da bo v času, ko bo njegov proizvod prišel na trg, cena padla, zlasti ker je pričakovati, da bodo tudi drugi kmetovalci radi momentanih visokih cen zelo povečali svojo produkcijo in s tem v gotovi dobi povzročili padec cen.

Zaključno navaja razprava tele smernice:

1. Kmetovalec mora pri kalkulaciji rentabilnosti svoje prašičje reje za trg vpoštovati cene, ki se bodo dale doseči po dovršenem krmljenju pri prodaji, ne pa cen, ki bodo na trgu takrat, ko se bo začelo krmljenje.

2. Pri presojanju bodočega položaja na trgu mora kmetovalec vpoštovati izkustva predvojnih let glede časovne omejenosti tržanja dobrih in slabih cen prašičev.

3. Časi, ko so cene krmil ugodne navadno po 18 mesecih pokažejo večjo ponudbo prašičev na trgih in s tem seveda tudi nizke cene. Ravnotako slede časom, ko so cene krmil neugodne, po 18 mesecih majhne ponudbe in s tem tudi višje cene.

4. Razvojna tendenca števila svinj daje migljaje za presojanje bodočega tržnega položaja.

5. Med letom so meseci april, maj in junij za prodajo manj ugodni kakor meseci avgust, september in oktober. Boljše je pro-

dajati te slednje mesece. Poleg tega sezij-skega gibanja je treba še vpoštevati konjukturno gibanje cen prašičev.

6. Znanstvena prognoza (napoved) cen more služiti kmetovalcem pri kalkulaciji za krmljenje prašičev.

Iz bolgarskega združništva.

Združništvo se povsod čimdalje bolj pojavlja kot nosilec samopomoči. To velja zlasti za gospodarsko slabotno razvite države. Kjer se veliki kapital iz kakršnegakoli vzroka ne more zadostno uveljaviti, ondi postaja združništvo bolj in bolj podlaga vsemu gospodarskemu življenju. Kratek pregled bolgarskega združništva nam potrjuje to dejstvo. Na Bolgarskem je industrija malo razvita, 80% prebivalstva se peča s kmetijstvom. Tudi veleposestev je zelo malo. Največ je malih kmetov in rokodelcev. Ravno malim kmetom in rokodelcem je pa prav težko dobiti posojila ali drugačne kredite pri bankah, ker ne morejo nuditi primerne jamstva. V takih razmerah so dani pogoji za ugoden razmah združništvu.

V zadnjih desetih letih je združništvo na Bolgarskem ravno zaradi gospodarske in politične mizerije zelo napredovalo. Bilančna vsota vseh bolgarskih zadrug je l. 1920 znašala 1051 milijonov levov, l. 1925 pa že 5191 milijonov (1 lev = 0,41 dinarja). Združni kapital vseh bolgarskih zadrug z rezervami vred je l. 1920 znašal 146 milijonov, a l. 1928 že 2292 milijonov levov, dočim so hranilne vloge v celoti znašale 890 milijonov.

Iz tega se vidi, kako močno se je zasedrala združna ideja v življenju bolgarskega ljudstva. Danes obsega vse poklice in vse gospodarske skupine. Od čiste produktivne zadruge do konzumnega društva nahajamo vse možne združne oblike. Tudi stavbinskih zadrug ne manjka. Seveda so bili časi, ko so pri novih organizacijah gromadili napako na napako in so hoteli zadruge takorekoč

kar iz tal pričarati. Če kakšna stvar ni šla, takoj je bil pri rokah recept: Ustanovite zadruge! In tako so rastle nove zadruge kakor gobe po dežju, seveda pod napačnimi pogoji in z nezadostnimi sredstvi. Ker niso bile zmožne življenja, so tudi jako hitro ginile. Dejansko izboljšanje je nastopilo še le, ko je vlada odredila, da sme zveza sprejemati v članstvo samo take zadruge, katerih poslovanje jamči za ugoden uspeh. Na drugi strani pa sta centralna združna banka in bolgarska kmetijska banka dovoljevali kredite samo takim zadrugam, ki so bile včlanjene pri zvezi. Ta ukrep je mnogo pripomogel, da so se razmere v združništvu razčistile in da so od zadrug ostale samo dobre.

Za bolgarsko ljudstvo so zadruge pomembne ne samo zavljo tega, ker nudijo posameznikom gospodarske ugodnosti, ampak tudi zato, ker vrše važne socialne naloge, na katerih ima interes splošnost. Tako na primer elektrifikacija in preskrba z vodo. Kot važno nalogo smatrajo bolgarske zadruge pobijanje brezposelnosti z javnimi deli, za katera ne more država zaradi svoje finančne stiske preskrbeti sredstev.

Najvažnejše mesto med bolgarskimi zadrugami zavzemajo posojilnice (ljudske banke), ki v največji meri financirajo trgovino, obrt in kmetijstvo. Njih razmah se je začel šele po svetovni vojni, čeprav je bila prva taka posojilnica ustanovljena že l. 1903. Ob koncu l. 1929 jih je bilo že 170. Vse posojilnice morajo biti včlanjene pri svoji zvezi. V času od l. 1925 do 1929 so mogle posojilnice svoja lastna denarna sredstva potrojiti (od 231 milijonov na 657 milijonov levov), vloge in kreditorji so poskočili

od 597 na 1458 milijonov levov. Tudi udeležba teh posojilnic pri tujih podjetjih je zelo poskočila. Udeležujejo se pa skoro izključno samo takih podjetij, katerih delova-

nje je v javnem interesu. V poštev prihajajo udeležbe pri električnih napravah, osuševalnih delih i. t. d., ki jih občine zaradi prepričljivih sredstev ne morejo izvršiti.

Gospodarski pregled.

Dne 11. septembra.

Naš gospodarski položaj se ne presoja enotno. Letina je bila letos dobra, toda cene so ostale nizke, tako da ne omogočajo rentabilnosti kmetijstva. Na drugi strani pa zaposlenost industrije v marsikateri panogi ni zadovoljiva. Naj omenimo samo premogovnike, ki še doslej ne obratujejo normalno, čeprav stojimo že skoro neposredno pred začetkom zime, pa bi bilo pričakovati, da bodo potrebe zelo narasle. Vendar zaenkrat pa še ni čutiti znatnega sezijskega povečanja povpraševanja, zlasti ker največji konzument našega premoga, naše državne železnice jemljejo komaj polovico onih količin, ki so jih jemale lani. To se seveda pozna pri znižani produkciji, nadalje pa pod tem trpi ves kraj: trgovina, obrt in kmetijstvo, ker ne more rudar kupovati potrebščin. Kriza v premogovni industriji vpliva naravno tudi na druge panoge gospodarstva. Poročali smo že o redukcijah delavstva pri Kranjski industrijski družbi na Jesenicah, nadalje pri Žebljarski in železobrtni zadrugi v Kropi in Kamnigoric. Pretekli mesec pa smo čitali v dnevnem časopisju, da je tudi Tvornica za dušik v Rušah odpustila nad 100 delavcev, nadalje pa je pričakovati še nadaljnjih redukcij dela. Kakor je znano, prodaja tvornica večino svoje produkcije v inozemstvo, ker je naša poraba umetnih gnojil veliko premajhna, da bi tovarna prodala vso produkcijo doma. Tvornica pa ravno producira dušičnata gnojila. Kakor pa trdijo strokovnjaki opirajoč se na vzgled Avstrije, Nemčije in

drugih držav bi se dala s primerno propagando poraba umetnih gnojil v naši državi zelo povečati, da bi bilo celo treba ustanovljati nove tovarne za kritje vse domače potrebe. To dejstvo kaže, v kako ozki zvezi je razvoj kmetijstva z razvojem industrije, trgovine in obrti. Tudi od drugih tovarnih umetnih gnojil in trgovcev s kmetijskimi potrebščinami prihajajo poročila o zmanjšanem odjemu od strani kmetovalcev. Kriza kmetijstva, ki je danes postala svetoven pojav, vpliva na zaposlenost drugih gospodarskih panog. Od uspeha ali neuspeha kmetijske proizvodnje so odvisne vse druge panoge gospodarstva, posebno pri nas kjer prevladuje kmetijski stan in kjer še bolj opažamo teže kmetijske krize. Pri nas se vedno težje da spraviti v denar vino, nadalje pa tudi hmelj. Letos n. pr. je bila letina hmelja radi redukcij nasadov povsod v Srednji Evropi znatno manjša kakor lani, pa so vendar cene ostale izredno nizke, tako da se hmeljarjem splača obirati samo prvovrstno blago. Ostalo pa ima izredno nizke cene. Pa tudi naše prvovrstno savinjsko blago nima nikake prave cene. Kajti sedanjih cen nikakor ne moremo smatrati za količkaj odgovarjalne. Želeti bi bilo v interesu producentov, da se čimprej uvede oznamovanje blaga, nadalje pa da se poskuša prodajati pridelek direktno pivovarnam. Izvesti bi bilo vsekakor treba skupno vnovčevanje hmelja ali po zadrugi ali pa kako drugače. Seveda je predpogoj disciplina in solidarnost slovenskih hmeljarjev.

Sploh se vidi, da je predpogoj za izboljšanje cen kmetijskih proizvodov dobra

prodajna organizacija, kajti le v skupnosti producentov je moč. Poglejmo, kako lepe cene dosegajo za svoje proizvode kartelirane industrije, ki drže večkrat cene svojih proizvodov tako visoko, da so rentabilni celo najslabši obrati v kartelu. Težo teh karteliranih cen pa občuti ravno najbolj kmetovalec. Ti karteli pa so postali tako močni tudi zato, ker so se začeli organizirati mednarodno. Imamo že lepo število kartelov, katerih delovanje sega po celem svetu. Zato postaja vedno bolj razumljivo, da se skušajo organizirati tudi agrarne države, da se lahko postavijo v bran organiziranim industrijskim državam, ki poleg zaščite svoje močne industrije nikoli ne pozabljajo tudi na obrambo svojega kmetijstva, ker hočejo postati države avtarknega gospodarstva (t. j. gospodarstva, ki hoče vse svoje potrebe kriti z domačo proizvodnjo). V ta namen zlasti pospešujejo svojo kmetijsko proizvodnjo.

Naša trgovinska bilanca je bila v prvih

7 mesecih t. l. pasivna za 179 milijonov Din in to pri uvozu 4.056 milijonov Din in izvozu 3.876 milijonov Din. Lani v prvih 7 mesecih je bila naša trgovinska bilanca pasivna za celih 724 milijonov Din. Toda tudi letos se trgovinska bilanca ne razvija tako kakor bi bilo pričakovati po dobri letini, kajti že v mesecu juliju je bila lani aktivna še bolj pa v avgustu. To pa zaradi slabega izvoza naših kmetijskih pridelkov.

Statistika konkurzov beleži v avgustu znatno nazadovanje v primeri z avgustom lani, to pa predvsem radi nazadovanja konkurzov v Srbiji, dočim je v vseh drugih pokrajinah število konkurzov napredovalo, iz česar se da sklepati, da se je gospodarski položaj poslabšal v nekaterih pokrajinah države, le v Srbiji da se je izboljšal. Toda pripomniti nam je, da je bilo lani število konkurzov izredno visoko in da je opaziti olajšanje v Srbiji.

Zadružništvo v državi.

Zadružna prodaja žita. Glavna Zveza srpskih kmetijskih zadrug je lansko leto pričela z organizacijo prodaje žita. Kot poroča v „Zemljoradnički zadrugi“ zvezin ravnatelj g. Djordjević, je lanski poizkus pokazal nad vse pričakovanje lepe uspehe. Od 51 zadrug je Zveza prejela v vnovčevanje 1171 vagonov pšenice, 376 vagonov koruze in 50 vagonov ovs. Bojazen, da bi zadružniki potom zadrug skušali vnovčiti le najslabše žito, se ni uresničila. Ker je Zveza plačevala žito po kvaliteti, je dosegla, da so ji člani izročali le najboljše blago, tako da je kvaliteta za drugam izročenežga žita bila boljša kot pa kvaliteta žita, ki ga je dosegla privatna trgovina. Zveza je plačevala žito po ceni, ki je odgovarjala svetovni pariteti in ki je bila

za 10 do 20 Din višja od cen, ki jih je takrat plačevala privatna trgovina. Za prodano žito pa je Zveza dosegla sledeče povprečne cene po odbitku vseh stroškov: za pšenico Din 204.53, za koruzo Din 118.35 in za oves Din 143.91 za 100 kg. Končni prebitek v žitni kupčiji je kljub višjim cenam, ki jih je Zveza plačevala, znašal 2.752.194.34 Din, ki bo razdeljen med zadruge kot doplačilo na cene. Pri zadružni prodaji so bila uveljavljena načela, ki se jih držijo kanadske žitne zadruge. Ta načela obstoje v tem, da zadruga prevzema blago le v komisijsko prodajo, da daje zadružnikom predujme na ceno, končni obračun pa se napravi koncem poslovnega leta.

Gradbena zadruga delavcev in nameščencev v Zagrebu je zgradila za svoje zadružnike 20 hiš in sicer 15 hiš s tremi so-

bami, 5 pa z dvema. Hiše je zadruga zgradila s posojilom, ki ga je dobila iz rezervnega fonda zagrebške borze dela. Zadružniki morajo to posojilo odplačevati skozi 25 let. Obresti so 4%. Zadružni delež znaša Din 5.000. Skupno z obrestmi bodo odplačevali člani 700 do 750 Din mesečno. Posamezna hiša bo stala približno Din 150.000.

Srbsko zadružništvo v Vojvodini. Savez srpskih zemljoradničkih zadruga v Zagrebu s sedežem v Novem Sadu je imel občni zbor 16. maja. Iz poročila podanega na občnem zboru je posneti, da je imela Zveza ob ustanovitvi 44 članic, do konca 1929 pa je število njenih članic naraslo na 200, od tega je bilo 189 kreditnih zadrug, 5 mlekarskih, 2 vinogradniški, 2 živinorejski, 1 košarska in 1 Zveza češkoslovaških kmetijskih zadrug v Novem Sadu. Zveza je priredila dva tečaja za poslovodje zadrug, ki sta imela 46 obiskovalcev. Vloge pri Zvezi so znašale koncem 1929 le 3·1 milijona Din. Obrestna mera za male in nevezane vloge je znašala 7, za vezane vloge pa 8%, ves promet Zveze je znašal 43 milijonov Din. Poleg denarnega poslovanja je imela Zveza veliko posla z nabavami za svoje članice. Deležna glavnica Zveze znaša 0·36 milijona Din, čisti prebitok pa 11·000 Din. Zveza je lani vzela v najem veliko posestvo ter ga dala zadrugam v obdelovanje.

Glavna skupščina Zveze hrvatskih kmetijskih zadrug v Sarajevem se je vršila 10. t. m. Na skupščini je bil prisoten tudi minister socialne politike in narodnega zdravlja g. Nikola Preka. Skupščine se je udeležilo 42 delegatov raznih zadrug, ki so v Zvezi včlanjene. Iz skupščine so bili poslani kralju in pa ministrskemu predsedniku pozdravni telegrami, v katerih se je glavna skupščina tudi zahvalila za podporo, ki jo je dala država v svrhu sanacije. Zveza hrvatskih kmetijskih zadrug v Sarajevem se je

namreč nahajala v težkem položaju vsled zgub, ki so nastale iz njenih zvez s Hrvatsko seljačko banko v Zagrebu. Država je dala podporo v obliki kredita v znesku dinarjev 3,291.000— s katerim je Zveza poravnala svoje obveznosti proti Hrvatski seljački banki v Zagrebu. Koncem 1. 1929 je bilo v Zvezi včlanjenih 100 zadrug s 13.390 člani. Da se bosansko zadružništvo ne nahaja ravno v najboljšem stanju, dokazuje to, da je 7 zadrug napovedalo konkurz. Vsled govoric o težkem finančnem položaju Zveze, je bil njen kredit zelo omajan. Vendar so pa kljub temu hranilne vloge narastle za Din 278.000.

Pospeševanje vlnarskih zadrug. Kot so poročali časopisi, je fruškogorska vinarska zadruga v Irigu dobila pri poštni hranilnici kredita do Din 800.000 po 12%. Razen tega je zadruga dobila od kmetijskega ministrva Din 100.000 podpore, od bivše sremske oblasti Din 20.000, od donavske banovine Din 150.000.

Zadružništvo v inozemstvu.

Nemški zadružniki zborujejo. Prve dni meseca septembra so v Hamburgu zborovali zastopniki nemškega zadružništva zbrani na 67. zadružnem dnevu „Nemške zadružne zveze“ (šulcejeve). 1500 delegatov je zastopalo čez 5200 zadrug, gotovo impozantno število. Obširno so razpravljali o revizijskem vprašanju. Večina zvez je za reformo revizijskega vprašanja, toda vse so za izvrševanje revizij v okviru osrednje zveze.

Posebno pozornost pa so zbudili referati o blagovnem zadružništvu. Povdarjali so veliko važnost zadružništva za obrtništvo in male trgovce. Organizacija obrtništva v zadrugah je še premalo izvedena, čeprav so zabeleženi že lepi uspehi. Najbolje so organizirani peki, kajti od 100.000 pekovskih mojstrov je organiziranih v zadrugah že

35.000. To je lepo število in pri nas bi bili lahko veseli če bi imeli tako organizacijo, v Nemčiji pa s tem niso zadovoljni. Posebnega pomena pa lahko postane združništvo za male trgovce. Tu se kažejo znaki pripravljenosti za združno organizacijo zlasti v težkih časih krize. Pri trgovskem združništvu gre posebno za zalogo in tu čaka veliko dela nakupne trgovske zadruga, kajti za posameznega malega trgovca je težko držati si velike zaloge, pač pa mu zelo pomagajo decentralizirane zaloge v skladiščih osrednje zadruga, ki se nahajajo v vseh večjih mestih. Toda naloge tega združništva niso samo v nakupu, ampak tudi v izterjavanju dolgov, nadalje sploh v pomoči malim trgovcem v njih praksi na najrazličnejše načine. Posebno važnost polagajo te zadruga na znamke predmetov, ker te znamke omogočujejo preiskus kvalitete industrijskih proizvodov, nadalje pa onemogočajo monopole v teh predmetih.

Združno vnovčevanje živine. Na Nemškem so v zadnjih šestih letih zelo izpopolnili združno organizacijo za prodajo živine. Sedaj deluje že okoli 500 takih zadrug, ki so združene v 14 osrednjih zadrugah, katere imajo zopet vrhovno skupno centralo za vso državo. Promet vseh zadrug za vnovčevanje živine je l. 1929 dosegel približno 300 milijonov mark, napram 217 milj. v l. 1928 in napram 186 milj. v l. 1927. Kako velik je razmah teh zadrug se vidi iz tega, da so na 38 od 46 obstoječih tržišč za klavno živino zadruga postavile na trg 30 % prignane živine.

Zadruga za vnovčevanje živine so sicer samostojne organizacije, v mnogih primerih pa se naslanjajo na skladiščne in mlekarke zadruga ali na rafajzenske posojilnice, da si prihranijo poslovne in obratne stroške. V severnih pokrajinah Nemčije je pri mnogih zadrugah vpeljana dobavna dolžnost, tako, da morajo člani živino ponuditi najprej zadrugi.

Iz gospodarstva.

Nabava živil za vojsko. Nedavno je minister za vojsko in mornarico izdal naredbo, da mora vojaštvo živila kupovati v prvi vrsti pri producentih samih, t. j. pri kmetovalcih ali pa potom njihovih prodajnih organizacij. Ta odredba je bila gotovo umestna, ker ima država upravičen interes, da dobi blago iz prve roke in ne šele potom posredovanja trgovcev. Sedaj pa čitamo v dnevnikih deputacija trgovcev z zahtevo, da se živila ne kupujejo direktno od kmetovalcev, ampak od trgovcev, ker da ti plačujejo tudi davke. Kakor vidimo, imajo trgovci za svojo zahtevo le slab dokaz, kajti kot je trgovcem gotovo znano plačujejo davke v naši državi tudi kmetje. List, iz katerega smo našo informacijo posneli pravi, da je zelo verjetno, da bo zahtevi trgovcev ugodeno. Gospodarska politika pri nas hodi rada po vijugastih potih.

Organizacija izvoza vina iz Jugoslavije. Kakor so časopisi nedavno poročali, je Priviligirana delniška družba za izvoz agrarnih produktov osnovala poseben vinski oddelek. Povod za osnovanje tega oddelka so dale razmere v naši sedanji vinski trgovini. Naše vinogradništvo se nahaja vsled pomanjkanja možnosti za prodajo v težki krizi. To se pozna zlasti, če pogledamo statistiko izvoza. Dočim je l. 1927 znašal izvoz 92 milj. kg v vrednosti 46.1 milj. Din, je znašal lansko leto samo 5.2 milj. kg v vrednosti 24.7 milj. Din. Izvoz lansko leto je bil nezaten kljub temu, da je bila od srede leta 1929 dalje vpeljana za izvoz vina znatna izvozna premija. Priviligirana delniška družba za izvoz ima sedaj nalogo, da našemu vinu poišče odjemalce.

Pošiljanje denarja evropskih izseljencev iz Zedinjenih držav. Izseljenci pošiljajo v svoje domovine iz Zedinjenih držav velike

množine dolarjev. Razen tega denarja, ki ga pošiljajo izseljenci kot svoje prihranke, pridejo v Evropo tudi velike vsote dolarjev za evropske umetnine in v zvezi z izleti ameriških bogatašev po Evropi. Računa se, da je na ta način prišlo v Evropo tekom zadnjih deset let približno štiri milijarde dolarjev, kar je okrog 230 milijard dinarjev. V nekem njujorškem listu so bili priobčeni zanimivi podatki o tem, koliko ameriškega denarja pride v razne evropske in izven-evropske države. Po teh podatkih pride povprečno vsako leto v Italijo 46,170.000 dolarjev, v Grčijo 25,269.000, na Kitajsko 22,500.000, na Poljsko 18,140.000, v Kanado 13,000.000, na Irsko 11,679.000, na Češkoslovaško 10,500.000, v Nemčijo 10,000 000 v Rusijo približno isto toliko, na Švedsko 9,380.000, v Veliko Britanijo 7,825.000 in v Japan 7,000.000. V ostale evropske države pa pride letno manj kot 5,000.000 dolarjev.

Ustanovitev Priviligirane industrijske banke. V ministrstvu pravde je dovršen načrt zakona o državni industrijski banki, ki se ima ustanoviti po istih načelih kot Priviligirana agrarna banka in Obrtna banka, in to z ozirom na ugodnosti in nadzorstvo vlade kakor tudi z ozirom na državno garancijo.

Koliko je zlata na vsem svetu? Finančno ministrstvo Sev. ameriških zedinjenih držav je objavilo statistiko, iz katere je razvidno, da je na vsem svetu za 10,291,090.000 dolarjev zlata. Od tega je največ v Zedinjenih državah samih in sicer 37·9%, potem pride Francija s 15·87%, Anglija s 6·91%, Nemčija s 5·29%, Japonska s 5·2% itd. Rezerve zlata v posameznih državah izražene v dolarjih znašajo: Zedinjene države 3.900 milijonov, Francija 1.633, Anglija 711, Nem-

čija 544, Japonska 542, Argentiniija 433, Italija 273 milijonov itd.

Letina pšenice bo znašala po računu internacionalnega poljedelskega instituta približno 71.2 milijona meterskih ton.

Nov zakon o prometnem davku. Prometni davek kakor je sedaj v veljavi, je bil pri prizadetih najbolj nepriljubljena davčna oblika. Sedaj pa pripravlja finančno ministrstvo nov zakon o prometnem davku, ki se bo od sedanjega razlikoval predvsem v tem, da se bo prometni davek plačal samo enkrat, ne pa kakor se je dosedaj vršilo, pri vsakem prehodu blaga v druge roke.

Gospodarska zveza v Ljubljani notira naslednje cene: Tomaževa žlindra baza 18% Din 110.—; rudninski superfosfat v vrečah po 50 kg à Din 96.— in po 100 kg à Din 94.—; kalijeva sol po 100 kg Din 176.—, kostni superfosfat Din 126.—; apneni dušik v pločevinastih bobnih Din 260.—; kostna moka Din 110.—; mavec (gips) Din 40.—; nitrofoskal v vrečah Din 172.—; cement dalmatinski Din 56.—; cement Dovje v papirnatih vrečah Din 60.—; klajno apno Din 275.—; lanene tropine Din 3·50; modra galica Din 8.—; žveplo Din 3·20. Pri vagonškem odjemu se cene za gnojila in cement znatno nižajo na franco vsaka postaja. Mlatilnice s tresali in reto Din 4.100.—; slamoreznice Din 1·700 do 2.000; čistilnik 10 sit Din 1.500; plugi Din 500 do Din 940; reporeznica M. R. Din 550; trijerji Din 2.000 do 3.500; mlatilnice na ročni pogon Din 2.200; robkači Din 900; sadni mlini Din 1.400 do Din 1.700; brzoparilniki Din 1.050 do Din 2.800; kosilni stroji Din 2.000; travniške brane z zvezdnatimi členki Din 900; travniške brane z jeklenimi špicami Din 800; patent motike „Rapp“ Din 70.—.

